

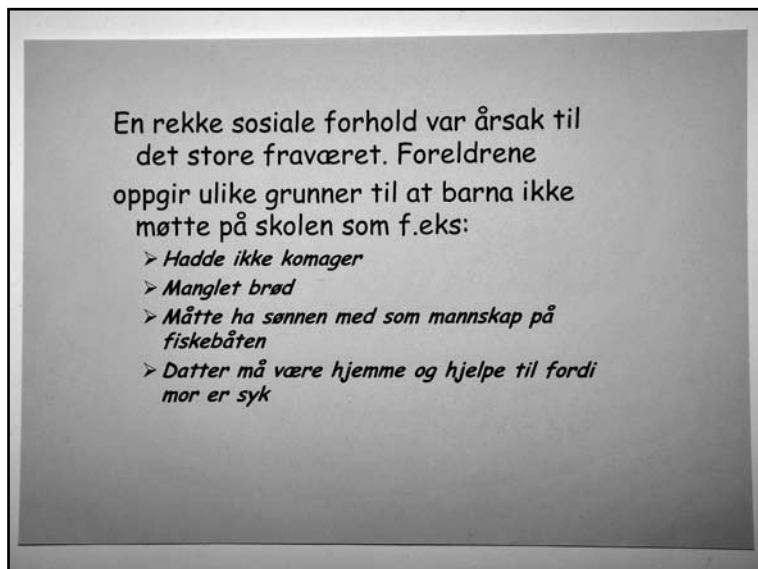
Damene på Interkommunalt arkiv Finnmark i Lakselv:

Ber folk komme og se i arkivene

ARKIV I KILOMETERVIS:

Det er 3,5 kilometer med arkiver på Interkommunalt arkiv Finnmark i Lakselv, som disse fire damene passer på. Foran: Solgrunn Wagelid. Bak henne Galina Isaksen, Orie Kimura og bakerst Marion Sørensen.

GAMLE FRAVÆRSGRUNNER:

Denne plakaten fra en utstilling på IKAF i forbindelse med Arkivenes dag viser fraværsgrunner fra skolen i gamle dager.

SKATTER:

Det er mange skatte å finne i hyllene til IKAF.

– Kom gjerne til oss for å lese gamle kommunale dokumenter fra nesten alle kommunene i Finnmark. Slik lyder invitasjonen fra de fire damene på Interkommunalt arkiv (IKAF) i Lakselv. Arkivene er tilgjengelige for alle, så sant innholdet ikke er taushetsbelagt.

ODDGEIR JOHANSEN

På Interkommunalt arkiv Finnmark (IKAF) i Lakselv forbereder man seg på at publikum skal kunne komme og lese gamle kommunale dokumenter. Eller rettere: Det er allerede slik at folk flest kan ta seg en

tur på IKAF for å lete etter ting av interesse for dem selv, eller å finne dokumentasjon til forskjellige sammenhenger.

Vil formidle

I fjor hadde IKAF 48 begjæringer om innsyn i arkivene. Det er selvsagt grenser for hva man kan få se, for i kommunale arkiver er det også en god del taushetsbelagt informasjon, hvis den da ikke er over 100 år gammel. Da forsvinner alle restriksjoner.

– Vi ønsker å formidle informasjon fra arkivene både til enkeltpersoner, forskere og ikke minst kommunene selv, som har sine eldre arkiver her, sier daglig leder Marion Sørensen.

– Vi arbeider mot skolene og kommunene for at de skal bruke arkivene her som kildemateriale, innskyter personregisteransvarlig og ansvarlig for rettighetsdokumenter, Solgunn Wagelid.

Digitalisering

– Nå arbeides det med digitalisering av kommunale møtebøker. Dette er et nasjonalt prosjekt, og møtebøker tilbake til 1837, da kommunene ble stiftet, er med. Dette er nytt av året, og det er en enorm mengde informasjon i arkivene. Alt kan digitaliseres, men det krever ressurser. Vi kan faktisk kalles for en kulturinstitusjon i Finnmark, fordi det skriftlige også er en del av kulturarven. Det er ikke bare helleristninger i Alta som er det, sier Marion Sørensen, som selv har en fortid på blant annet museum.

– Ja det handler om identitet, om en selv og ens forfedre, legger Solgunn Wagelid til.

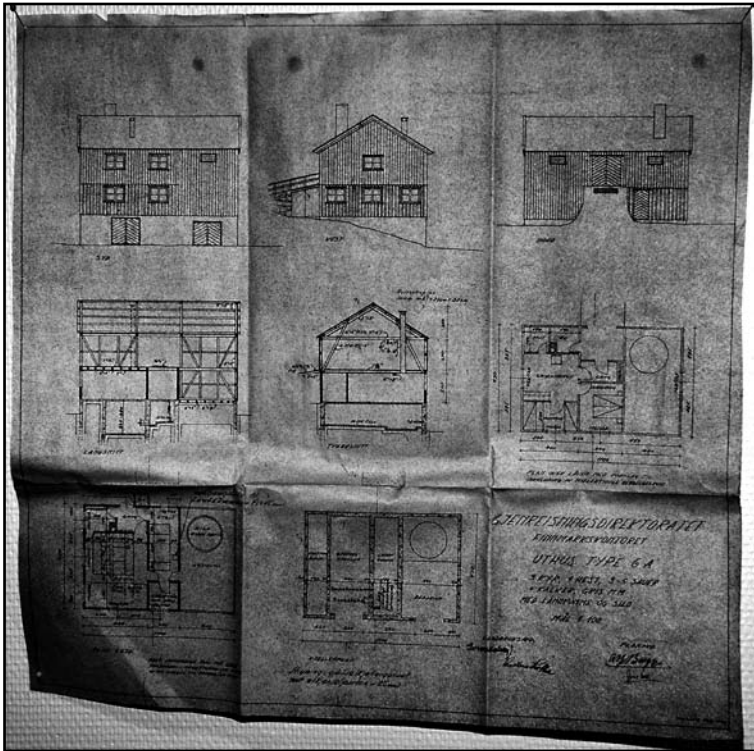
Egen lesesal

– Vi har en lesesal her hvor publikum kan komme og lese dokumenter. Her har vi for eksempel opplysninger for slektsforskere som kan få se skoleprotokoller med vurderinger av elever, karaktersetting, vaksinasjoner, evner, grad av kunnskaper osv.

Det må søkes om innsyn, og man kan ikke ta med seg dokumenter herfra. Det er heller ikke slik at man kan få se alt. Alt som ikke er taushetsbelagt og som er over 60 år er tilgjengelig. På enkelte områder går det 100 år før taushetsbelagte dokumenter frigis. Man må forklare hva opplysningene skal brukes til, og man må underskrive en erklæring om at de ikke skal brukes til noe annet enn det oppgitte formålet. Man må også undertegne en taushetserklæring i forhold til taushetsbelagte opplysninger som måtte dukke opp i dokumentene, forklarer Marion Sørensen.

Er interesse

Det er også andre ting som gjør at ikke absolutt alt er tilgjengelig for den nysgjerrige som ser muligheten for å bla i gamle kommunale dokumenter.

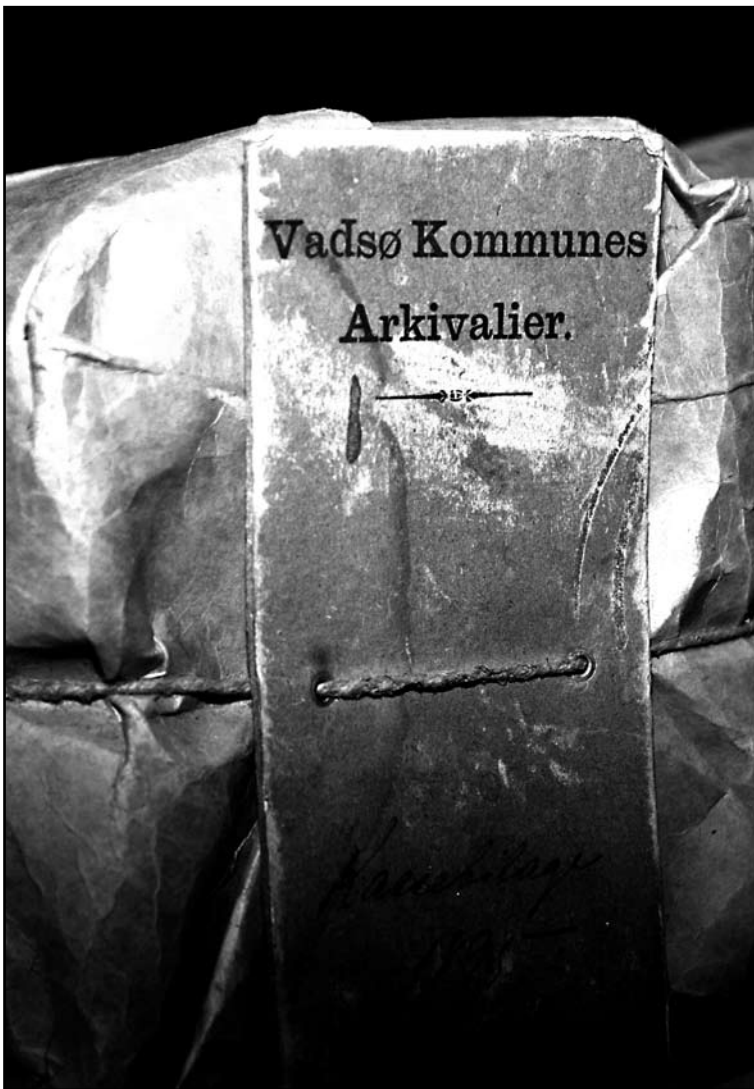
GJENREISNINGSHUS:

Her er en hustegning fra gjenreisningstiden i Finnmark.

Rykkje- nr.	Innhald	År (første og siste)	Merknader
	KEMNER, HERREDSKASSERER, BYREGNSKAPER		
111	Regnskapsbok for Tinglags- kassen	1859-1892	Reol 2 1. hylle no. 1
30	Kassa/kontobok	1870-1873	
35	Kassabok	1896-1902	
36	"	1902-1907	
37	"	1907-1912	
38	"	1913/14-1915/16	
32	"	1917/18-1921/22	
39	"	1922/23-1927/28	
50	" fordelt på konti	1928/29-1930/31	No 1
51	"	1930/31-1932/33	No 2
52	"	1932/33-1934/35	No 3
53	"	1934/35-1936/37	No 4
54	"	1937/38-1938/39	No 5
55	"	1938/39-1939/40	No 6
56	"	1940/41-1941/42	No 7
29	Kassadagbok	1923/24-1926/27	
28m	Hjelpekassabok	1925/26	

ARKIVKATALOG:

Her er et eksempel på en arkivkatalog fra en kommune.

FRA VADSØ:

Her har Vadsø kommune deponert arkivalier fra så langt tilbake som 1820-årene.

SIKRE LOKALER:

Daglig leder Marion Sørensen foran de elektronisk styrte arkivhyllene (til høyre). Dette anlegget er sikret på alle måter, og man kommer ikke inn i dette lokalet uten videre. En dør med kodelås sørger for det.

– Den nye offentlighetsloven sier at man kan bli nektet innsyn i materiale som ikke er ordnet. Men vi strekker oss langt her, selv om man ikke nødvendigvis kan få se det på dagen. Vi hadde «Arkivenes dag» her i november, og folk var forundret over det vi kan tilby. For eksempel finnes det dokumenter på hvert eneste hus i enkelte kommuner som ble bygget under gjenreisningen av Finnmark. Vi har også skattelister, ligningsdokumenter og folketellinger. Skoler med bestemte temaer, forskere, museer osv. kan også finne mye her, for kommunale dokumenter har vært bortgjemt, sier Marion Sørensen videre.

For skolene

– Kirkebøker gir informasjon om personer, mens kommunale arkiver gir informasjon om skolegang, husbygging og alt mulig annet. Er det gammelt nok så kan man også finne informasjon om helse, økonomi,

tapt skolegang osv. Man må be den enkelte kommune om lov til å søke i arkivene her, sier Marion Sørensen.

– Skolene kan finne opplysninger som de kan bruke både i historieundervisningen og samfunnsfag. Hva skjedde her etter krigen? På 1980-tallet fokuserte skolen i Porsanger mye på «trollmannen» Johan Kåven. Opplysningene fant de på biblioteket. Hadde IKAF eksistert da, kunne de lett her, sier Solgunn Wagelid.

En primærkilde

– Ja, folk er vant til å oppsøke bibliotekene. Men de er sekundærkilder. Vi er primærkilde! For eksempel har vi nå fått alt materialet etter Radio Porsanger, i form av dokumenter og lydbånd. Man kan også bruke arkivene her til å lage tegninger av hele bygder med bebyggelse på bakgrunn av underlagsinformasjon som finnes her. Og da krigen var over, måtte folk som skul-

le tilbake til Finnmark søke om tillatelse til å reise hjem. Slike dokumenter kan brukes til å skaffe bredere opplysninger, i og med at de skal digitaliseres, sier en ivrig Marion Sørensen.

– Vi har vært ute mot skolene. Det stopper ofte opp, men kunnskapsplanene for skolen er så brede at det er plass til dette, legger Solgunn Wagelid til.

IKAF og museene

Når Sågat spør om ikke IKAF sine oppgaver på en eller annen måte krysser oppgavene som museene har, så svarer damene at museene tar vare på gjenstandene, mens IKAF tar vare på dokumenter, foto og lyd.

– Man kan si at vi tar vare på sammenhengen, sier Solgunn Wagelid.

– Vi har også sikrede lokaler og sikker betjening, sier Marion Sørensen.

– Vi har hatt skoleelever her som har

sett på skolekarakterer fra 1927. «Hadde de så gode karakterer da» sa de forundret. De var helt i ekstase. Det har også vært skoleelever her i andre sammenhenger. Og vi kan lage et eget opplegg i forhold til skoler, legger Marion Sørensen til.

oddjo@sagat.no

– Vi er jo en kulturinstitusjon!

De kan by på 3,5 kilometer med kommunale dokumenter fra nesten alle kommunene i Finnmark. Daglig leder kaller institusjonen for en kulturinstitusjon. For ikke så lenge siden flyttet de fra det gamle rådhuset i Lakselv til lokalene etter Finnmarkseiendommen i Bakkelyveien. Interkommunalt arkiv (IKAF) i Lakselv har mange skatter i hyllene som også privatpersoner kan ha nytte og glede av.

ODDGEIR JOHANSEN

– Vi er den første arkivinstitusjonen i fylket og vi dekker hele fylket. Etablering av arkivdepot betyr et nytt kulturtilbud til alle som er kulturhistorisk interessert både i og utenfor Finnmark. Dette er kilder som ikke har vært tilgjengelig for allmenheten tidligere. Tilgjengeliggjøring og formidling fra kildene vil være en viktig oppgave fremover og jeg tror dette er starten på en ny epoke i Finnmarks historie.

3,5 kilometer arkiv

Disse ordene tilhører daglig leder på Interkommunalt arkiv Finnmark (IKAF) i Lakselv, Marion Sørensen. Sammen med tre andre damer arbeider hun med å ta vare på kommunale arkiver fra alle kommunene i Finnmark. Og det er ikke lite. Så langt har IKAF ca. 3,5 kilometer med hyller fulle av kommunale dokumenter av alle slag, helt tilbake til tidlig på 1800-tallet.

– Det er nok mange som tror at alle gamle kommunale dokumenter forsvant ved brenningen under krigen. Men det stemmer ikke, sier Marion Sørensen. Vi sitter på et rom som også skal tjene som lesesal for publikum når de kommer for å se på gamle papirer, sammen med depotansvarlig Galina Isaksen, IT-arkivar Ori Kimura, personregisteransvarlig og ansvarlig for rettighetsdokumenter Solgunn Wagelid, og altså Marion Sørensen.

– Man må ha kjennskap til det brede spekter her, selv om vi som arbeider her har egne fagområder, innskytter Solgunn Wagelid.

Ikke fylkeskommunen

IKAF flyttet fra en kummerlig tilværelse på det gamle rådhuset i Lakselv til de lokalene som Finnmarkseiendommen etterlot seg i det samme bygget som huser Statens vegvesen i Lakselv. Lokalene er rommelige, men damene håper på at de skal bli noe trangere ved at det blir flere ansatte på IKAF. Så langt deponerer ikke Finnmark fylkeskommune sine arkivdokumenter på IKAF, men fylkeskommunen forhandler nå om medlemskap i IKAF etter en runde mellom fylkesadministrasjonen og fylkespolitikkerne. Ifølge Marion Sørensen var det Fremskrittspartiet som i 2008

I LESESALEN:

– Kom gjerne innom oss for å lete i arkivet, sier depotansvarlig Galina Isaksen, personregisteransvarlig og ansvarlig for rettighetsdokumenter Solgunn Wagelid, IT-arkivar Ori Kimura, og daglig leder Marion Sørensen på IKAF i Lakselv.

foreslo å be fylkeskommunen se på mulighetene for samarbeid med IKAF, og om å ta vare på private arkiver, og fikk støtte fra et enstemmig fylkesutvalg.

Spesialkunnskap

– Fra IKAFs synspunkt er vi glade for politikernes aktive engasjement i saken. Dette har vi gitt uttrykk for tidligere og vi gjenstar det gjerne! Hvert fylke skal ha en bevaringsplan, og det skal være tilgjengelig i en oversikt på landsplan. Finnmark fylkeskommune mener at fylkesbiblioteket skal stå for det, men vi mener at dette arbeidet må utføres av en institusjon med arkivkunnskap, sier Marion Sørensen. Kautokeino er den siste kommunen som er blitt med i IKAF, men ikke når det gjelder deponering av dokumenter, bare i forhold til tjenester.

Hard dragkamp

– Arkivloven pålegger kommunene og fylkeskommunene å ta vare på sine arkiver. Og det er rimeligst med fellesløsninger som IKAF. Dette er vanlig også på landsbasis, og det gir bedre kompetanse og gjør også arkivene mer tilgjengelige, sier Marion Sørensen. IKAF ble lokalisert til Lakselv etter en lang dragkamp, men nå er den ballen altså lagt død. Fra 1. januar i år er de altså fire ansatte. Staben ble da forsterket med en på IT og en på depot.

Ute i felten

Men det er ikke slik at de ansatte på IKAF sitter på baken og samler støv sammen med tusenvis av gamle dokumenter.

– Vi er også ute i kommunene og har tilsyn med arkivlokaler for å se om de er ifølge reglene. Riksarkivet har laget regler for dette, men vi er ikke formelt noen tilsynsmyndighet. Vi samarbeider med kommunene om arkivene. Vi driver også med arkivkatalogisering, sporing av arkiver, dvs. sjek-

ke ut hvor de finnes. Det er nemlig ikke alltid at kommunene selv har oversikt om sine gamle arkiver, sier Marion Sørensen.

Et eksempel

– Et eksempel på hva vi kan bidra med er da fylkesmannen på la kommunene å granske private barnehjem i kommunene. Selv om kommunene ikke eide disse barnehjemmene, så var de pålagt tilsyn med dem. Fylkesmannen ga kommunene en måned på å skaffe dokumenter helt tilbake til 1945, slik at man kunne se om det var utført tilsyn med barnehjemmene. Vi måtte dra ut til de aktuelle kommunene for å se om de hadde arkiver på dette. Når arkiver blir så gamle, så settes de bare bort og blir glemt. Så kommer det nye saksbehandlere som ikke vet om arkivene, sier Marion Sørensen.

Også private

IKAF er også arkivdepot for private arkiver, dvs. ikke kommunale og fylkeskommunale arkiver.

– Arkivene til Finnmark fylkesrederi og ruteselskap (FFR) som er avviklet, er eksempel på et avsluttet arkiv, som vi burde ha hatt her. Idrettsorganisasjoner kan bruke oss. Det samme gjelder privatpersoner. Det er mange arkiver rundt omkring hos privatpersoner, og vi vil foreslå en stilling her for privatarkiver: Private arkiver er ikke vernet i arkivloven, slik som offentlige dokumenter er, forklarer Marion Sørensen. Alt dette betyr at innehavere av private arkiver kan ta det med og avlevere det til IKAF. De som avleverer private arkiver er fortsatt eiere av arkivene, men IKAF er et sted med trygg oppbevaring.

Elektronisk arkiv

IKAF er videre et depot for elektronisk lagret informasjon i arkiver, journaler og fagsystemer.

– En kommune har omtrent

20 fagsystemer. I dag er dette ofte elektronisk informasjon lagret i databaser. Det er en ny tanke for kommunene at de må ta vare på elektronisk informasjon. Elektroniske dokumenter skal arkiveres i det øyeblikk de tas i bruk, og deponeres her etter 5-10 år. Man kan ikke vente i 25 år med det. Reglene er de samme som for papirbasert informasjon, men dette er likevel nytt for kommunene, etter at vi begynte å arbeide med dette. Jeg har arbeidet på IKAF siden 2007, og jeg ser hvordan de har endret holdning til dette. Vi har kurset kommunene i forhold til dette, sier Marion Sørensen. Digital informasjon må avleveres på et lesbart format, som PDF. Hvis teknologien endrer seg, vil dokumentene uten videre bli oppdatert til det eventuelle nye formatet.

Sletter for mye

I fjor var det 48 søknader om innsyn i de ulike arkivene som IKAF har, og ennå har altså ikke alle kommunene avlevert sine arkiver til dem. Kommunene må oppbevare papirbaserte arkiver til de er 25-30 år gamle. Så skal de til IKAF. Personregistre skal avleveres etter 10 år etter at det arkiveres ikke har vært aktivt.

– Datatilsynet sier at personopplysninger skal slettes når de ikke lenger er i bruk. Men man er blitt enige om at slike opplysninger kan avleveres til depot. Ingen kan slette personregisterarkiver uten tillatelse fra riksarkivaren. Men noen kommuner har fått tillatelse til å slette. Og ikke alle kommuner vet dette heller. Vi har også sett at enkelte leger har slettet pasientjournaler fordi de har vært oppbevart så utrygt, forteller Marion Sørensen.

Skattelister

– Vi har funnet gjenreisningsarkiver i søppelsekker, klare til å kastes. I andre tilfeller har vi sett en

haug med tomme arkivbokser. Vi kunne bare spørre hvor innholdet var blitt av. Andre ganger finner vi skatter. Og vi har f.eks. skattelister, som ikke bare viser hva folk betalte i skatt, men også hvem som har oppholdt seg i en kommune et bestemt år, sier Marion Sørensen.

– For to år siden var det en student som skrev om en person, og var interessert i hva denne personen hadde betalt i skatt. Denne personen var den første som startet med butikk i en kommune, og studenten fant mye informasjon som vedkommende ikke hadde bestilt. Det er mange spennende ting her, reklamerer Solgunn Wagelid.

Kom og se

Damene på IKAF forsikrer at det er mulig å møte opp der uten noen klar bestilling på dokumenter.

– Hvis noen kommer og spør «Hva har dere her?» så kan vi vise hva vi har her, og så finner vi ut hva som er av interesse. Det kan sikkert pirre nysgjerrigheten. Det er spennende å lete her. Det er en vev å søke i. At det er interesse for kommunens postlister skjerper kommunene. Vi var i Talvik for å finne arkiver fra gamle Talvik kommune som senere ble innlemmet i Alta kommune. I det gamle kommunehuset fant vi arkiver som stod sirlig plassert i et rom. «Arkivenes dag» i fjor viste at det er interesse for dette. Vi hadde ventet at det skulle komme ca. 30 personer hit. Det kom rundt 100. Museene har hatt formidling som oppgave, mens kommunene ikke har vært vant til å tenke i slike baner. Vi har ikke hatt publikum på døra så langt. Men dette må gå seg til og vi må skjerpe oss på det. Det var i alle fall på høy tid at Finnmark fikk en kulturinstitusjon som dette, sier Marion Sørensen.

oddjo@sagat.no